

AMRA - VE TÜREVLERİ ÜZERİNE

Ümit Özgür DEMİRCİ, Düzce Üniversitesi, umitdemirci41@gmail.com

Aysun SOYER, Düzce Üniversitesi, aysunsoyer.as@gmail.com

Özet

Eski Uygur lehçesinde “sevmek; sevdalanmak” anlamlarında kullanılan *amra*- fiilinin *amur kökünden geldiği düşünülmektedir. Sözcüğün *amra-*, *amran-*, *amraş-*, *amrat-*, *amranmaklıg*, *amrak*, *amraklaş-*, *amraksız*, *amramak*, *amrakla-*, *amramaksız*, *amrançığ*, *amranmak*, *amratıl-* gibi türevleri hem Eski Türkçede hem de tarihî ve çağdaş lehçelerde görülmektedir.

Çalışmamızda bu fiillerin seyirleri ve kazandıkları anlamlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Bildiri hazırlanırken Klaus Röhbörn tarafından hazırlanan *Uigurisches Wörterbuch* adlı sözlük temel kaynak olarak alınmış, fiillerin buradaki türevleri ve anlamları örneklerle verilerek, sırasıyla Karahanlı, Harezmi-Kıpçak, Çağatay, Batı Türkçesi ve çağdaş lehçelerde tespit edilen türevler kazandıkları anlamlarla birlikte verilmeye çalışılmıştır. Karahanlı lehçesi için *Dîvânü Lugatî't-Türk*, *Kutadgu Bilig*, *Atabetü'l-Hakayık* ve *Karahanlı Türkçesi Sözlüğü*; Harezmi lehçesi için *Nehcü'l-Ferâdis*, *Mukaddimet'ül-Edeb*, *Kıssasü'l-Enbiyâ*, Kutb'un *Husrav u Şirin'i* ve *Harezmi Türkçesi Sözlüğü*; Kıpçak lehçesi için *Gülistan Tercümesi* ve Türk Dil Kurumu tarafından neşredilen *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*; Çağatay lehçesi için *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*; Batı Türkçesi için *Tarama ve Derleme Sözlükleri* taranmıştır. Sözcüklerin çağdaş lehçelerdeki durumlarını göstermek için başta *Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish* olmak üzere Starostin vd... ve çeşitli sözlükler taranmıştır.

Anahtar Kelimeler: *amra-*, *Eski Uygur lehçesi*, *hürmet etmek*, *saygı göstermek*

Abstract

In the old Uighur dialect, it is thought that the verb “*amra*” used in the meaning of “loving, falling in love” comes from the root of the *amur. The word *amra-*, *amran-*, *amraş-*, *amrat-*, *amranmaklıg*, *amrak*, *amraklaş-*, *amraksız*, *amramak*, *amrakla-*, *amramaksız*, *amrançığ*, *amranmak*, *amratıl-* derivatives are seen both in Old Turkish and in historical and contemporary dialects.

In this study, the course of these verbs and their meanings are tried to be determined. *Uigurisches Wörterbuch*, which was prepared by Klaus Röhbörn, was used as the main source verbs and their meanings are given with examples, Karahanli dialect *Dîvânü Lugatî't-Türk*, *Kutadgu Bilig*, *Atabetü'l-Hakayık* and *Karahanlı Dictionary*; *Horezm Dialect Nehcü'l-Ferâdis*, *Mukaddimet'ül-Edeb*, *Kıssasü'l-Enbiyâ* and *Kotb Husrav u Şirin* and *Horezm Dialect Dictionary*; Kıpçak dialect *Gülistan Translation* and *Kipchak Turkish Dictionary* by Turkish Language Society; Chagatai Turkish, *Dictionary for Chagatai dialect*; *Screening and Review Dictionaries* were scanned for Western Turkish. In order to show the status of the words in contemporary

dialects, *Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Starostin and various dictionaries were searched.

Keywords: *amra-*, *Old Uyghur dialect*, *respect*, *respect*.

1. Amaç:

İlk Eski Uygur lehçesinde “(duygusal anlamda, arkadaşça ya da dinî anlamda) sevmek, istemek; sevgi dolu olmak” anlamlarında kullanılan *amra-* fiilinin kökenini, türevlerini, bu türevlerin tarihî ve çağdaş lehçelerdeki seyirleri ile, *amra-* fiili ve türevlerinin dilin tarihi süreci içerisinde kazandığı anlamları, örnekler ile ortaya koymak amaçlanmıştır.

2. Yöntem:

Çalışma hazırlanırken başta Klaus Röhbörn tarafından hazırlanan *Uigurisches Wörterbuch* adlı sözlük taranmış, ayrıca *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*; *Uigurica I, II, III, IV*; *Türkisch Turfan Texte*; EDPT, OTWF, DS, Radloff Sözlüğü, Räsänen; TMEN; Leksika; Sevortyan; Starostin vd...; DLT; *Karahanlı Türkçesi Sözlüğü*; *Harezmi Türkçesi Sözlüğü*; *Codex Cumanicus*; *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, *Tarama Sözlüğü*, *Derleme Sözlüğü* ve Demirci 2016 taranmıştır. Bu kaynaklarda *amra-* ve hangi türevlerinin bulunduğu tespit edilmiş, bu sözcüklerin hangi anlamlarda kullanıldıkları verilmeye çalışılmıştır.

3. *amra-* Fiili ve Türevleri:

3.1. *amra-* “(duygusal anlamda, arkadaşça ya da dinî anlamda) sevmek, istemek; sevgi dolu olmak”

EDPT’de sözcüğün kökeni < **amur+a-* (EDPT 163a) Starostin vd... tarafından hazırlanan sözlükte kelimenin Altay dillerindeki proto tipleri şöyle gösterilmiştir: **ām-* > Proto Tung. **ām-* “sessiz olmak, uyumak” Proto Moğol **āmu-*, **āmi-* “sessiz olmak, uyumak”, Proto Türkçe **ām-* “sessiz olmak, uyumak” (Starostin vd... 299), Radloff sözlüğünde *amur+a-* (R I 650). UW’de sözcük *amur+a-* biçiminde gösterilmiş (UW 56).

Sözcük ile ilgili bakınız: EDPT 163a; UW 56; DS 41b; TMEN 99; Sevortyan 58; OTWF 363, 364; Starostin vd... 299.

Sözcüğün kökü olduğu düşünülen *amır* kökünü çağdaş lehçelerde **SUyg.** *amır*, **Hak.** *amır*, **Oyr.** *amır*, **Tuv.** *amır*, **Kırg.** *amır* biçiminde görmekteyiz (Starostin vd... 298).

Uyg. *amra-* “sevmek, âşık olmak”

ançulayı amrar erti “Öylece severdi.” (TT III 98)

amraguluk bilgä biliglig atl(ı)g t(ä)ñri burhan “Sevilen bilge adlı Tanrı Burhan” (BT II 801)

Kelime Eski Uygurcadan sonra tarihî lehçelerde tespit edilemedi.

Çağdaş lehçelerde ise “rahatlamak, sakinleşmek” anlamlarında **Alt. amra-**, **Hak. amıra-**, **Kumd. amıra-** şeklinde bulunmaktadır (EDPT 163a). **Oyr. amıra-**, **Tuv. amıra-** (Starostin vd... 299).

Sözcük Tunguzcada “sessiz olmak, uyku” anlamlarında *amga-*, *amha-*, *amaha-*, *amasi-*, *amalo-* biçimindedir (Starostin vd... 298). Moğolcada “kolay olmak, rahatlamak, sakinleşmek” anlamlarında *amura-*, *amara-*, *amra-* biçimlerinde bulunmaktadır (Starostin vd... 298).

3.2. amrak < amra-k

Radloff sözcüğün “sevgi” anlamındaki *amır* köküne +*k* isimden isim yapan yapım ekinin getirilmesiyle oluşmuş olduğunu düşünür (R. 650). +*k* isimden isim yapan ek için T. Tekin, Orhon Türkçesinde sadece *ilk* “ilk, önce” < *il+k* < *il* “ön, doğu” sözcüğünde görüldüğünü belirtir (Tekin 2000, 83).

Gabain, ek ile ilgili küçültme ve sevgi ifade eder: *ögük* “annecik”, *yulak* “derecik”, *çöbük* “çöp” (Gabain 2007, 45).

EDPT’de *amra-* köküne getirilen +*k* fiilden isim yapan ek ile oluştuğu belirtilir (EDPT 162a).

OTWF’da *amra-* köküne getirilen -*k* fiilden isim yapan yapım eki ile oluştuğu belirtilir (OTWF 399).

Sözcük ile ilgili bakınız: EDPT 162a; OTWF 399; DS 42; Starostin vd... 299; EDPT 162a; TMEN 99, 136; UW 130.

Eski Uygur lehçesinde sözcüğün tespit edilebilen anlamları şunlardır:

1) “sevgili, sevilen kişi”

adin amrakın amranguka arıtı tıdulmazlar (*amran-*) (u.ä.) U III 75 u.

2) “arkadaş, aile fertlerinden biri, sayılan bir kişi; sayılan, sevilen, (herkes tarafından) aranılan, saygı duyulan”

erinç y(a)rl(t)g tul(t)glarıg yazoksuzın bulgatım(t)z ärsär amrakıntın adırdım(t)z ärsär ... TT IV B 14

3) “en büyük servet, en yüksek değer; istenen, arzu edilen”

kör isig öz amrakı U IV C 25.

4) “seven, aşık, cinsi, şehvetli”

amrak köñülin TT X 481

biz ikigü isig amrak köñülin mänjläsär biz U III 82: 18.

5) “arkadaşça, dostça, saygılı, sevgi dolu”

özütinä amrak n(i)goşakançlar M III 42 u. 2.

Karahanlı lehçesi:

amrak “(gönül için) arı, sıcak”

amrak köñül “arı gönül, sıcak gönül” (DLT I 101)

Harezmi lehçesi:

amrak “müşfik, merhametli” **amrak bol-** “merhamet etmek, acımak, şefkatte bulunmak” ME 175/8

Kıpçak lehçesi:

amrak (I) “sevgili, aziz” (CC) **amrak bol-** “âşık olmak” (TA)

(II) “eğilme” (TZ)

Kıpçak lehçesinden sonra tarihî lehçelerde sözcük tespit edilemedi. Çağdaş lehçelerde **YUyg.** *amrak* “sevgili”, **Kum.** *amrak* “istek, eğilim”, **Tuv.** *amurak* “incelik, zerafet”, **Yak.** *amarax, amurax* “sevecen, şefkatli”, **Dolg.** *amurak* “sevecen, şefkatli”, **Çuv.** *б^wmb^wr* “sakin, huzurlu; beyaz, ak” (Starostin vd... 299).

3.3. **amrakla-** “sevmek” < *amrak+la-* (OTWF 430; UW 56).

Uyg. *amrakla-* “sevmek”

[...] *amraklayu* [...] “[...] sevilerek [...]” (Maitr 101 2)

amraklağu kuvrag “sevgili cemaat” (MaitrGeng 4a 27, 7).

Kelime Uygur lehçesinden sonra tespit edilemedi.

3.4. **amraklık** < *amrak+lık* “şefkat, sevgi”

amraklık kıl- “merhamet etmek, acımak, şefkatte bulunmak” (ME 25/2).

Eski Türkçede *amraklık* sözcüğü yoktur, sözcük sadece Harezmi lehçesinde tespit edildi.

3.5. **amran-** (bk. *amran-*).

3.6. **amran-** < *amra-n-* “(duygusal anlamda, arkadaşça ya da dini anlamda) sevmek, istemek; sevgi dolu olmak” (OTWF 588), EDPT’de Clauson, sözcüğün kökeni ile ilgili Giles’in Çince *ai* “istemek, gerektirmek” biçiminden geldiğini aktarır (EDPT 163b).

Sözcük ile ilgili ayrıca bakınız: EDPT 163a; R I 650, 963; OTWF 588; DS 41; Starostin vd... 299; UW 57.

Uyg. *amran-* “sevmek”

kin yana atkansar amranmak uguşug bo atkantaçı köñülteki nomta ulatıları otgurak erür “Daha sonra yine ihtiras duygu alanını (*kāmadhātu*) algılasa bu algılayan gönüldeki *dharma* ve diğerleri kesinlikle *āsravā*’sızdır” (Üİ 98b 10)

sevgülük amranguluk teg “sevecek gibi” (TT 10 256)

isinü amıranu “ısınıp severek” (HamTouen 1, 46)

Karahanlı, Harezmi, Kıpçak ve Çağatay lehçelerinde *amran-* fiili tespit edilemedi. Osmanlı lehçesinde *imren-* “imrenmek” fiili *amran-* > *imren-* biçimi ile oluşmuştur. Anadolu ağzlarında *amran-* “yayılp oturmak, yan gelip yatmak” anlamında geçmektedir; yine Anadolu ağzlarında *amruk-* “heveslenmek, istemek” anlamlarında da bir sözcük vardır (Derleme Sözlüğü 239; 240).

Çağdaş lehçelerde Altay lehçesinde *amran-* “huzur içerisinde yaşamak”, Kazakçada *émren-*, *émiren-* “okşamak, sevmek” biçimlerinde bulunmaktadır (R I 650; 963; EDPT 163b).

3.7. **amraş-** < *amra-ş-* “birbirini sevmek, bir kişiyle iyi geçinmek”

Sözcük ile ilgili bakınız: UW 57; EDPT 164a; OTWF 553; DS 42.

Uyg. amraş- “birbirini sevmek, bir kişiyle iyi geçinmek”

turkaru ögrünçün aragl(a)gan amraşu ... (arıklık) M III 45 o. 4.

eltäki kisilär birlä ayaşmak eçiläri iniläri birlä amraşmak Shō 1 b 6.

kaltı amraşmışınızlarça “tıpkı birbirlerini sevmişler gibi” (TT VIII A 3)

Kelime Uygur lehçesinden sonra tespit edilemedi.

3.8. **amrat-** < *amra-t-* “(kendini) sevdirmek, sevilmek”

Sözcük ile ilgili bakınız: OTWF 761, UW 57.

Uyg. amrat- “sevdirmek”

*ol bäglär ymä için kertüliig kamağ bäglärkä sävitmis amratmış üçün ...*HtPek 9 b 24.

amratmış t(e)ñrim “Sevdirmiş Tanrım” (Pfahl II 12)

Kelime Uygur lehçesinden sonra tespit edilemedi.

3.9. **amratıl-** < *amrat-(t)l-* “sevilmek”

Sözcük ile ilgili bakınız: UW 58; OTWF 694.

Erdal kelimenin *sevitil-* fiili ile beraber kullanıldığını; ancak şu ana kadar hiçbir sözlükte geçmediğini belirterek, anlam olarak daha çok *ögidil-* fiiline benzediğini söyler ve *amratıl-* fiilinin *amrat-* fiilinin edilgen şekli olmadığını ifade ederek, kelimenin kökenini *amra-tıl-* şeklinde açıklar. (OTWF 694) Bizce kelime *amrat-* fiilinin edilgen şeklidir. Eski Uygurcada umumiyetle *sevitil-* fiili ile beraber kullanılan fiil anlam olarak “(öğreti vb... şeyleri övdürerek) sevdirmek” anlamında kullanılmaktadır (Demirci 2016, 380).

Uyg. amratıl- “(öğreti vb... şeylerin övdürülerek) sevdirmek”

amratılmış sevitilmiş ay [teñ]ri tilgeni “Ay Tanrı’nın öğretisi övdürülmüş ve sevdirilmiştir” (Laut 37)

amratılmış sävitilmiş ay t(ä)ñri tilgäni täg “Sevilmiş Tanrı öğretisi gibi” (UW 58).

Eski Uygur lehçesinden sonra sözcük tespit edilemedi.

3.10. **amramak** < *amra-mak*

Sözcük ile ilgili bakınız: UW 132.

1) “aşk”

adan amrakin amramakıntın tıdıl- Maitr 122 v. 9.

2) “hırs, tamah (Budizm’de, skr. *kāma*)”

nom amrakin ymä öçürdäçi tutyaksız atl(i)g ärtöktäg töz Suv 245:2 Var. Bln 1010/1 r. 23.

3) “sevgi, dostluk; sevgi dolu, dostça”

maitre bodis(a)v(a)tka amramakın üç inag tutmak [küsi]şin ogul kişi kod- Maitr 19 r. 12, 136 v. 8.

Eski Uygur lehçesinden sonra sözcük tespit edilemedi.

3.11. amramaklıg < *amramak+lıg* “sempati dolu, sevgi dolu”

Sözcük ile ilgili bakınız: UW 132; USp 107.

öñräki sizij meñi amramaklıg ädgüñüz BT XXV 0084.

Eski Uygur lehçesinden sonra sözcük tespit edilemedi.

3.12. amrançig < *amranç+(i)g* < *amranç+sıg* (Gabain 2007, 48) “sevimli, güzel; Buda’nın lakabı”

EDPT’de sözcük *Hapax legomenon* olarak gösterilmiştir. Ancak UW’de sözcük birkaç yerde tespit edilerek hapax olmaktan çıkmıştır (bk. Uçar 2012, 75).

Sözcük ile ilgili bakınız: UW 133; EDPT 164a; DS 41; EUTS 156.

1) “sevimsizlik, güzellik; sevimli, güzel”

amrançıgın uçdaçı kuşk(i)yalar “Güzelliği kuş gibi uçacak” (EUTS 66:5)

amrançig ertijü seviglig bolur “sevimli ve güzel olur” (U II 37 62).

2) “Buda’nın lakabı olarak: zarif”

amrançığa EUTS 156:25.

Sözcük Eski Uygur lehçesinden sonra tespit edilemedi.

3.13. amranmak < *amra-mak*

Sözcük ile ilgili bakınız: UW 132; DS 41.

1) “aşk; aşkla ilgili olan, şehvetli”

[elig] bāgig amranmakın (U III 15 m. 6)

2) “hırs, tamah (Budizm’de, skr. *kāma* ve *trṣṇā*); aç gözlü”

amranmakta ötgürü tut{a}yak törüyür (U II 6:11)

3) “(saygıdan ya da dini anlamda) sevgi, saygı, özlem; sevgi dolu, özlem

dolu”

t(ä)ñridäm amranmakın biziñä ävirä y(a)rlukap (HtPar 1 62:2)

4) Deyim anlamında:

amranmakka bodul- “Sevdaya tutulmak, çok sevmek”
amranmakka bodulmatın öngi üdrülmişler erser “...Sevdaya tutulmaktan uzaklaşanlar ise...” (AbhiSho I: 2987 [210]).

Sözcük Eski Uygur lehçesinden sonra tespit edilemedi.

3.14. amranmaklıg < amranmak+lıg

Sözcük ile ilgili bk. UW 132; EDPT 164a.

1) “cinsel, şehvet içeren”

amranmaklıg bag tügünin U III 82 u. 28 (?). a.

2) “(saygıdan ya da dini anlamda) sevgi dolu, dostça”

umug inag boltaçı bilgälärñi y(a)rlıkançuçı bilgi amranmaklıg ärip ... HtPar 152:3.

Sözcük Eski Uygur lehçesinden sonra tespit edilemedi.

3.15. amraksız < amrak+sız “sevgisizlik”

Sözcük ile ilgili bakınız: UW 132; OTWF 399.

amraksızın idala (U III 21 u. 1)

Sözcük Eski Uygur lehçesinden sonra tespit edilemedi.

3.16. amramaksız < amramak+sız “sevgi içermeyen”

Sözcük ile ilgili bakınız: UW 132; OTWF 399.

aklamaksız amramaksız köñülin “sevgisiz gönlünü” (BT VII A 343)

Sözcük Eski Uygur lehçesinden sonra tespit edilemedi.

3.17. amraglı < amra-ğlı “seven, sevgi ile”

Sözcük ile ilgili bakınız: UW 119.

ögsüksüz amraglı tükel bilig siz “Eksiksiz sevgi ile bilirsiniz” (M III 5, 1).

Sözcük Eski Uygur lehçesinden sonra tespit edilemedi.

4. Sonuç:

1) *amra-* fiilini kökeni kaynaklarda umumiyetle *amur+a-* biçiminde gösterilmekle beraber, Starostn vd... tarafından hazırlanan sözlükte ise Altay dillerindeki proto tipleri dikkate alınarak **ām-* köküne götürülmektedir.

2) EDPT, UW, DS, TMEN, Radloff sözlüklerinde kelimenin kökeni olduğu düşünülen *amur* sözcüğünü, çağdaş lehçelerde **SUyg.** *amur*, **Hak.** *amur*, **Oyr.** *amur*, **Tuv.** *amur*, **Kırg.** *amır* biçiminde görmekteyiz.

3) *amra-* fiili Eski Uygur lehçesinde “(duygusal anlamda, arkadaşça ya da dinî anlamda) sevmek, istemek; sevgi dolu olmak” anlamlarında tespit edilmiştir. Sözcük Eski Uygur lehçesinden sonra tarihi lehçelerde tespit edilemedi. Çağdaş lehçelerde ise “rahatlamak, sakinleşmek” anlamlarında **Alt.** *amra-*, **Hak.** *amıra-*, **Kumd.** *amıra-*, **Oyr.** *amıra-*, **Tuv.** *amıra-* biçimlerinde tespit edilmiştir.

4) *amra-* fiilinin tespit edilebilen türevleri şöyledir:

amrak
amrakla-
amraklık
amıran-
amran-
amraş-
amrat-
amratıl-
amramak
amramaklık
amrançığ
amranmak
amranmaklık
amraksız
amramaksız
amraglı

5) Tespit edilen türevlerden *amrak* kelimesi Eski Uygur, Karahanlı, Harezmi ve Kıpçak lehçelerinde tespit edilmiştir.

amrakla- Sadece Eski Uygur lehçesinde tespit edilmiştir.

amran- Eski Uygur lehçesinden sonra, Karahanlı, Harezmi, Kıpçak ve Çağatay lehçelerinde tespit edilememiştir, Osmanlı lehçesinde *imren-*, Anadolu ağızlarında *amran-* biçimlerinde tespit edilmiştir. Sözcük çağdaş lehçelerde Altay lehçesinde *amran-*, Kazak lehçesinde *émren-*, *émiren-* biçimlerinde bulunmaktadır.

amraş- Eski Uygur lehçesinden sonra tespit edilemedi.

amrat- Eski Uygur lehçesinden sonra tespit edilemedi.

amraklık Eski Türkçede sözcük tespit edilemedi, sadece Harezmi lehçesinde tespit edilmiştir.

amratıl- Eski Uygur lehçesinden sonra tespit edilemedi.

amramak Eski Uygur lehçesinden sonra tespit edilemedi.

amramaklık Eski Uygur lehçesinden sonra tespit edilemedi.

amrançığ Eski Uygur lehçesinden sonra tespit edilemedi.

amranmak Eski Uygur lehçesinden sonra tespit edilemedi.

amranmaklık Eski Uygur lehçesinden sonra tespit edilemedi.

amraksız Eski Uygur lehçesinden sonra tespit edilemedi.

amramaksız Eski Uygur lehçesinden sonra tespit edilemedi.

amraglı Eski Uygur lehçesinden sonra tespit edilemedi.

5. Kısaltmalar:

Alt.	Altay Lehçesi
CC	Codex Cumanicus
Çuv.	Çuvaş lehçesi
Dolg.	Dolgan lehçesi
DS	Drevetyarskij Slovar
EDPT	An Etymological Dictionary Pre-Thirteenth-Century Turkish
EUTS	Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü
Hak.	Hakas lehçesi
Kum.	Kumuk lehçesi
Kumd.	Kumandi lehçesi
Leksika	Grammatika Türkskih Yazıkov
M	Malov
Maitr.	Maitrisimit
MaitrGeng.	Geng Shimin, Kadımkı Uygurca İptidai Drama Piyesası “Maitrisimit” Hakkıdık Tatkıkat JTS 4
OTWF	Old Turkic Word Formation
Oyr.	Oyrat lehçesi
R	W. W. Radloff
TA	Kitâb-ı Mecmu-ı Tercümân-ı Türki ve Acemî ve Mugalî
TMEN	Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen
Tuv.	Tuva lehçesi
TZ	Et-Tuhfetü'l-zekiyye
U	Uigurica
UW	Uigurish Worterbuch
Uyg.	Eski Uygur lehçesi
Üİ.	Üç İtigsizler
Yak.	Yakut lehçesi
YUyg.	Yeni Uygur lehçesi

6. Kaynakça:

- ARAT**, Reşid Rahmeti (2006): *Atabetü'l-Hakayık*, T.D.K., Ankara.
- ARGUNŞAH**, Mustafa- Galip Güner (2015): *Codex Cumanicus*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- ATALAY**, Besim (1988): *Divanü Lugat-it-Türk Tercümesi*, c: I, II, III, IV, T.D.K., Ankara.
- BANG**, W- A. von Gabain (1929- 1931): *Türkische Turfan-Texte I- V*, SBAW.
- BANG**, W- A. von Gabain- R. Rahmeti Arat (1934): *Türkische Turfan-Texte VI*, SBAW.
- CAFEROĞLU**, Ahmet (1993): *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Enderun Kitabevi, İstanbul.
- CLAUSON**, Sır Gerhard (1972): *Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford the Clarendon Press, London.

- DEMİRCİ**, Ümit Özgür (2016): *Eski Türkçede Fiiller*, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- Derleme Sözlüğü** (1963- 1982): c: I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII, T.D.K., Ankara.
- DOERFER**, Gerhard (1967): *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen*, Wiesbaden.
- ERDAL**, Marcel (1991): *Old Turkic Word Formation*, Wiesbaden.
- GABAIN**, A. von (1931): *Uigurica IV*, ABAW, Berlin.
- GABAIN**, A. von (1954): *Türkische Turfan-Texte VIII*, ABAW.
- GABAIN**, A. von (1988): *Eski Türkçenin Grameri*, (çev: Mehmet Akalın), T.D.K., Ankara.
- GABAIN**, A.von (1959): *Türkische Turfan-Texte X*, ABAW.
- GABAIN**, A.von- W. Winter (1958): *Türkische Turfan-Texte IX*, ABAW.
- HACIEMİNOĞLU**, Necmettin (1991): *Türk Dilinde Fiiller*, Cönk Yayınları.
- HAN**, Muhammad Mehdî (1960): *Sanglax*, (yay: Sır Gerhard Clauson), London.
- MÜLLER**, F. W. (1908): *Uigurica I*, ABAW, Berlin.
- MÜLLER**, F. W. (1911): *Uigurica II*, ABAW, Berlin.
- MÜLLER**, F. W. (1922): *Uigurica III*, ABAW, Berlin.
- NADELYAYEV**, V. M- Nasilov, D. M- Tenişev, E. R- Şçerbak, A. M (1969): *Drevnetyurskiy Slovar*, Leningrad: Izdatel'stvo Nauka.
- ÖZÖNDER**, F. Sema Barutçu (1998): *Üç İtigsizler*, T.D.K., Ankara.
- RADLOFF**, W.W. (1898): *Wörterbücher Der Türk-Dialecte*, Sanpetersburg.
- RÄSÄNEN**, Marttu (1969): *Versuch eines Etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen*, Helsinki.
- RÖHNBORN**, Klaus (1977): *Uigurisches Wörterbuch*, Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien, 1-6.
- Tarama Sözlüğü** (1963- 1977) c: I II, III, IV, V, VI, VII, T.D.K., Ankara.
- TEKİN**, Talât (2000): *Orhon Türkçesi Grameri*, Ankara.
- TENİŞEV**, E. R. (2001): *Grammatika Türkskih Yazıkov*, Moskova.
- TOPARLI**, Recep-Hanifi Vural-Recep Karaatlı (2003): *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, T.D.K., Ankara.
- UÇAR**, Erdem (2012): "Eski Türkçe Hapakslar" Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, cilt: 9, sayı: 1, sayfa: 73-100, Ankara.